

РЕЦЕНЗИЯ

От: **доц. д-р Нончо Иванов Димитров**, Университет за национално и световно стопанство, катедра „Национална и регионална сигурност“, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление (Корпоративна сигурност и антикризисно управление, Сигурност на енергийния бизнес).

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)“ в УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Цветомира Тодорова Пенкова**

Тема на дисертационния труд: „Моделиране на управлението при големи миграционни потоци“.

Основание за представяне на рецензията: участие в Научно жури по процедура за защита на дисертационен труд в УНСС.

1. Информация за дисертанта.

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Национална и регионална сигурност“, факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността). В същата катедра завършва бакалавър и след това магистърската си степен на обучение. Участва, координира и ръководи редица значими за катедрата и университета национални и международни проекти.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Дисертационният труд е разработен в обем от 188 страници, списък на използваната литература, списък на използваните съкращения, списък с таблици, списък с фигури, таблица с приложения и съдържание. Библиографската справка за

използваната литература е съставена от 94 източника на български и на английски език. В дисертационният труд са включени фигури и таблици.

Основният текст на дисертационния труд се състои от увод, три глави и заключение, както следва:

- Увод. В него са основните елементи, които трябва да се съдържат в изследването като актуалност, обект и предмет на изследването, основен проблем, ограничения, теза, цел, основни задачи и подзадачи, използван метод, източници на данни и потребител. Определя се основната посока на изследването, а именно заплахите породени от създаването на миграционни вълни и характеризирането им като *големи миграционни потоци*, налага въвеждането и контролирането на набор от модели, стратегически процеси и управление, което да е вече насочено към вземането на мерки в развитите страни като се следят нивата на противодействие и потребление като те са обект на постоянен мониторинг, развитие и обмисляне;
- Първа глава. В нея е представен проблемен анализ и е представена същността, контрола, проблемите и предизвикателствата пред управлението при големите миграционни потоци;
- Втора глава. В нея е представена ролята на теоретико-методологическите аспекти и сценарийното планиране при управлението на големите миграционни потоци, посочени са добрите практики на страните, както и стратегии и политики свързани с регулацията им. Представен е Методологически инструментариум с методологическа рама и методика;
- Трета глава. В нея е представен концептуалния модел на изследването, който е и същинската част на дисертацията. Оценено е теоретико-приложното моделиране на управлението при големите миграционни потоци и се предлага апробиране на модела;
- Заключение. В него е направено обобщение на получени резултати и са направени препоръки.

Структурата е логически последователна и съответства на целта, обекта, предмета и тезата на изследването.

Настоящото изследване търси отговор на въпроси свързани с необходимостта от

усъвършенстването на управлението и контрола при големи миграционни потоци, свързани с правоимащите органи, както търси и възможности за приспособяване на заинтересованите страни към глобалните геополитически промени през последните години, и прави опит да анализира всичките компоненти на голямото движение на видовете мигранти.

Акцентът пада върху моделиране на управлението при големи миграционни потоци ще като се очаква то да предотврати негативното въздействие от: засилваща се несигурност в обществото и всичките съпътстващи я престъпни дейности и процеси; засилващо се напрежението сред обществото в следствие на мигрантите; натоварване на социалната инфраструктура и услуги и увеличаване на рискове за сигурността и общественя ред и други.

Другият сериозен аргумент, който подчертава актуалността на изследването е отново засилващата се през последните години политическа нестабилност в Близкия изток. Това отприщи нов голям миграционен поток, чието въздействие тепърва ще окаже влияние върху страната ни и Европейското икономическо семейство. Определянето на проблемите при моделирането на управлението при големите миграционни потоци и миграционните заплахи, изисква създаването на единни правила и мерки за действие при всички заинтересовани страни.

Обектът, който изследва докторанта са големите миграционни потоци. Поради липсата на ясна формулировка за „големи миграционни потоци“ в дисертационния труд се въвежда, че се разбира броят мигранти преминали границата на месечна база повече от възможностите за настаняване в приемателните центрове. /Според официални данни от Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет в България местата са 3225 човека/.

Предмет на изследване в дисертационния труд е моделирането на управлението при големите миграционни потоци. Под моделиране на управлението в контекста на дисертационния труд се разбират всичките действия, научни похвати и методи, които ще спомогнат за управлението при навлизане в държавата на големи миграционни потоци.

Целта на изследването е да се моделират, оценят и аранжират сценариите, възможностите, мерките и правилата и да се създаде концептуален модел при

управлението на големите миграционни потоци.

Тезата, аргументирана в труда е, че моделирането на управлението при големите миграционни потоци, трябва да се извършва по предварително определени, разписани и аранжирани единни мерки, сценарии и правила, изведени в самостоятелна методика за действия при регулирането на голямата миграция, съобразена с нейната уникалност, а това от своя страна ще доведе до справяне с негативните последици от нея.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати.

Стилът на написване на дисертацията е добър. Техническото оформление на дисертацията е съгласно изискванията. Дисертационният труд представя редица значими научни и научно-приложни резултати, които допринасят за развитието на познанието в областта. Постигнати основни научни и/или научно-приложни резултати:

- Детайлна класификация на големите миграционни потоци - Дисертацията предлага прецизна класификация и определения на различните видове миграция, което е фундаментално за по-нататъшния анализ и планиране на действия;
- Анализ на правната и нормативна рамка - Извършен е обстоен преглед на съществуващото законодателство и подзаконови нормативни актове, регулиращи миграционните вълни и големите миграционни потоци. Идентифицирани са както силните страни, така и съществуващите пропуски и несъответствия;
- Оценка на съществуващата ситуация - Дисертантът е анализирал нуждата от моделиране, определяне, аранжиране перспективите и проблемите пред управлението на големите миграционни потоци, касаещи територията на страната ни и Европейския съюз. Обосноваване връзката между показателите касаещи отслабващата сигурността на регионите, както и липсата на единна обща стратегия за стратегическо управление на големите миграционни потоци;
- Идентифициране на проблеми и предизвикателства - Ясно са очертани основните проблеми, с които се сблъскват органите на властта при управление на големите миграционни потоци, като: необходимост от формулиране и оценяване на стратегически перспективи за повишаване на

сигурността на регионите и вземане на решения в тази насока, при управлението на големите миграционни потоци; финансовите потребности на всички структури ангажирани с управлението на и при големите миграционни потоци и заплахата, която е в състояние да разруши мерки, ако не се овладеят навреме; липсата на специално отношение от правоимащите и правоприлагащите органи към престъпленията, които са свързани с нарушаване на правилата и мерките регулиращи големите миграционни потоци; липсата на приоритетни мерки и адекватни стратегии за справяне с проблемите предизвиквани от големите миграционни потоци и последващите заплахи;

- Предлагане на конкретни мерки и препоръки - На базата на извършения анализ, дисертантът формулира конкретни и приложими препоръки за подобряване на организацията, взаимодействието и ефективността, чрез моделиране управлението на големите миграционни потоци. Тези препоръки са обосновани и могат да послужат като основа за бъдещи политики и стратегии.

Дисертантът е приложил адекватна научна методология, която включва теоретичен анализ, сценарийно планиране, сравнителен анализ, мрежови анализ, процесен анализ, статистически методи (включително използване на данни, представени във фигурите), документален анализ, систематизация и обобщение. Използването на комбиниран подход позволява цялостно и задълбочено изследване на темата.

Поставените цел и задачи са изцяло изпълнени. Дисертацията успява да представи цялостна картина на моделирането на управлението при големите миграционни потоци и оценяването и разглеждането на обстоятелствата предизвикали тези процеси и цели създаването на набор от мерки и сценарии за противодействие на заплахите. Изследването е насочено към проучване и управлението на ключовите фактори и движещите сили на големите миграционни вълни. Чрез моделиране на управлението дисертантът създава постановки за предвиждане на развитието и заплахите в дългосрочен времеви хоризонт с оглед формулирането на адекватни

стратегии и вземане на перспективни решения при регулиране на големите миграционни вълни.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси.

Дисертационният труд е оригинално научно изследване, което има множество достойнства и притежава редица научни и научно-приложни приноси, по-важните от които са посочени по-долу:

- Изведена е авторска дефиниция на понятието „големи миграционни потоци“, свързано с темата на дисертационния труд и съобразено със специфичната нуждата на държавите от такава дефиниция. Предложени са дефиниции на ключови термини, като „моделиране на управлението при големи миграционни потоци“, „стратегически решения за управлението на големи миграционни потоци“ и др.;
- Представен и аранжиран е чуждият опит за противодействието и управлението на миграционните потоци, като са изведени на преден план добрите практики на различните страни;
- Разработване на усъвършенствана и подобрена методика за противодействие на негативните последици от големите миграционни потоци в България и идеи за усъвършенстване на политиката за борба с нерегламентираната миграция;
- Разработване на концептуален модел, чрез проучване на подходите за изследване на големите миграционни потоци, който ще спомогне за гарантирането на сигурността на населението на Европа и страната ни и бързото въвеждане на нови мерки, които досега не са прилагани, за справяне със заплахите. Избран е подходящ подход, основаващ се на моделиране и предоставящ концептуален модел с ненаблюдаеми променливи, като моделът е модифициран за нуждите на изследването на миграцията. Моделът е приложен с избраните данни и са установени статистическата значимост на предложените хипотези в модела, на тази база са анализирани силата и посоката на влияние на изследваните социално-икономически фактори;

- Предложение за изграждане на иновативно базирано, сигурно информационно решение за събиране, споделяне и анализ на данни за големите миграционни потоци – информационна база от данни, регистър на национално ниво. Целта е да се изгради стратегическо познание за миграционните вълни, което да способства прилагането на устойчива политика на европейско и национално ниво;
- Препоръки за създаване на възможности за квалификация и преквалификация на органите и администрацията, относно действията при наличието на неконтролируеми миграционни заплахи.

5. Оценка на публикациите по дисертацията.

Публикационната активност на кандидата отговаря на изискванията на закона и следва да получи висока оценка. Предоставените публикации са по темата и значително надхвърлят минималните изисквания.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът дава добра представа за целите, обекта, предмета, съдържанието и резултатите от изследването. Отразява коректно обхвата на изследването.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси.

Препоръчвам разработения концептуален модел на управлението при големи миграционни потоци, да бъде периодично оценяван и адаптиран, което неминуемо ще доведе до усъвършенстване на предлагания концептуален модел.

По отношение на институциите и организациите, ангажирани с контрол на миграцията, може по-подробно да се очертае специфичната нужда на всяка държава от институционална рамка, която използва, което ще добави нови и различни механизми за осъществяване на контрол и ще обогати познанията на автора по изследваната тематика.

Комплексността на темата е много сложна и трудно би се намерило решение на проблематиката свързана с усъвършенстването на силно политизирана област, каквато е контрола при големите миграционни потоци, което трябва да се вземе под внимание от автора.

Направените по-горе критични бележки не засягат изтъкнатите достоинства на труда и не променят изцяло положителното ми впечатление.

8. Заключение.

Дисертационният труд на Цветомира Тодорова Пенкова „Моделиране на управлението при големи миграционни потоци”, представлява оригинално научно изследване с научни и научно-приложни приноси и отличаващо се с множество достойнства, което свидетелства за способността на автора да води научна дискусия и което следва да получи положителна оценка. Изследването е задълбочено и добре аргументирано. Проучени са множество източници, включително актуалните такива в разглежданата област.

Разработената методика и модел, може да се използват успешно за изготвяне и внедряване на управленски решения касаещи държавната политика в областта на управлението на миграцията. Дисертационният труд притежава както теоретична, така и практическа ценност за приложение на концептуалния модел на ниво структури занимаващи се с незаконната миграция и последствията от нея.

Докторантът познава разглеждания проблем и е приложил съвременни методи в търсенето на неговото решение. Той има и необходимите знания и умения за самостоятелно извършване на научно-изследователска дейност.

Като отчитам научните постижения, силните страни на труда и препоръките насочени към разработката на автора, му давам *положителна оценка*. Препоръчвам на уважаемото Научно жури да приеме труда като отговарящ на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане, както специфичните изисквания на УНСС и да присъди на Цветомира Тодорова Пенкова образователната и научна степен „доктор” по професионална направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (Икономика на отбраната и сигурността)“.

гр. София

08.08.2025 г.

Рецензент:

(доц. д-р Нончо Димитров)

REVIEW

By: *Assoc. Prof. Dr. Noncho Ivanov Dimitrov*, University of National and World Economy, Department „National and Regional Security“, professional field 3.8 Economics, scientific specialty Economics and Management (Corporate Security and Crisis Management, Energy Business Security)

Subject: dissertation for awarding of the educational and scientific degree „**Doctor**“ in the professional field 3.8 „Economics“, scientific specialty „Economics and Management (Defense and Security)“ at the UNWE.

Author of the Dissertation: *Mrs. Tsvetomira Todorova Penkova*

Title of the Dissertation: „Management Modeling in Large Migration Flows“.

Grounds for presenting the opinion: participation in the Scientific Jury for the defense procedure of a dissertation at UNWE.

1. Information about the doctoral student.

The doctoral student studied under a doctoral program at the „National and Regional Security“ Department, „Infrastructure Economics“ faculty of UNWE in the scientific specialty Economics and Management (Economics of Defense and Security). The doctoral student also completed their bachelor's and master's degrees at the same department. They participate in, coordinate, and lead a number of significant national and international projects for the department and the university.

2. General characteristics of the submitted dissertation.

The dissertation is 188 pages long and includes a list of references, a list of abbreviations, a list of tables, a list of figures, a table of appendices, and a table of contents. The bibliography of the literature used consists of 94 sources in Bulgarian and English. The dissertation includes figures and tables.

The main body of the dissertation consists of an introduction, three chapters, and a conclusion, as follows:

- Introduction: This section contains the main elements that an investigation should have, such as its relevance, the object and subject of the study, the main problem, limitations, thesis, goal, main tasks and subtasks, the method used, data sources, and the user. The main direction of the study is defined as the threats caused by the creation of migration waves and their characterization as large migration flows, which requires the introduction and control of a set of models, strategic processes, and management. This management should be directed at taking measures in developed countries by monitoring, developing, and considering the levels of counteraction and consumption;
- Chapter One: This chapter presents a problem analysis and the essence, control, problems, and challenges of management in large migration flows;
- Chapter Two: This chapter presents the role of theoretical and methodological aspects and scenario planning in the management of large migration flows, and lists good practices of countries, as well as strategies and policies related to their regulation. A methodological toolkit with a methodological framework and methodology is also presented;
- Chapter Three: This chapter presents the conceptual model of the study, which is the actual part of the dissertation. The theoretical and applied modeling of management in large migration flows is evaluated, and the model is proposed for approbation;
- Conclusion: This section summarizes the results obtained and makes recommendations.

The structure is logically consistent and corresponds to the goal, object, subject, and thesis of the study.

The current study seeks to answer questions related to the need to improve the management and control of large migration flows by authorized bodies. It also looks for opportunities for stakeholders to adapt to global geopolitical changes in recent years and attempts to analyze all components of the large movement of different types of migrants.

The focus is on modeling the management of large migration flows, which is

expected to prevent the negative impact of: increasing insecurity in society and all accompanying criminal activities and processes; increasing social tension as a result of migrants; overloading of social infrastructure and services; and increasing risks to security and public order, among others.

Another serious argument that highlights the relevance of the study is the increasing political instability in the Middle East in recent years. This has unleashed a new large migration flow, the impact of which is yet to affect Bulgaria and the European Economic Family. The identification of problems in the modeling of management of large migration flows and migration threats requires the creation of unified rules and measures for action by all stakeholders.

The object of the doctoral student's study is large migration flows. Due to the lack of a clear formulation for „large migration flows“, the dissertation introduces the understanding that it refers to the number of migrants who have crossed the border on a monthly basis that is more than the capacity for accommodation in reception centers /According to official data from the State Agency for Refugees at the Council of Ministers in Bulgaria, the number of places is 3225 people./

The subject of the dissertation is the modeling of management of large migration flows. In the context of the dissertation, modeling of management is understood to mean all actions, scientific techniques, and methods that will help in the management of large migration flows entering the country.

The goal of the study is to model, evaluate, and arrange the scenarios, opportunities, measures, and rules and to create a conceptual model for the management of large migration flows.

The thesis, argued in the work, is that the modeling of management in large migration flows should be carried out according to pre-defined, written, and arranged unified measures, scenarios, and rules. These measures, scenarios, and rules are derived in an independent methodology for action in regulating large migration, taking into account its uniqueness. This, in turn, will lead to coping with its negative consequences.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results.

The writing style of the dissertation is good. The technical formatting of the dissertation is in accordance with the requirements. The dissertation presents a number of

significant scientific and scientific-applied results that contribute to the development of knowledge in the field. Main scientific and/or scientific-applied results achieved:

- Detailed classification of large migration flows - The dissertation offers a precise classification and definitions of the different types of migration, which is fundamental for further analysis and planning of actions;
- Analysis of the legal and regulatory framework - A detailed review of the existing legislation and sub-legislative acts regulating migration waves and large migration flows has been carried out. Both the strengths and the existing gaps and inconsistencies have been identified;
- Assessment of the existing situation - The doctoral student has analyzed the need for modeling, defining, and arranging the prospects and problems of managing large migration flows concerning the territory of Bulgaria and the European Union. The connection between the indicators concerning the weakening security of the regions and the lack of a single common strategy for the strategic management of large migration flows is substantiated;
- Identification of problems and challenges - The main problems that authorities face in managing large migration flows are clearly outlined. These include: the need to formulate and evaluate strategic perspectives for increasing regional security and making decisions in this direction when managing large migration flows; the financial needs of all structures involved in the management of and during large migration flows and the threat that can destroy measures if not mastered in time; the lack of a special attitude from authorized and law enforcement bodies towards crimes related to the violation of rules and measures regulating large migration flows ; and the lack of priority measures and adequate strategies to deal with the problems caused by large migration flows and subsequent threats;
- Proposal of specific measures and recommendations - Based on the analysis performed, the doctoral student formulates specific and applicable recommendations for improving the organization, interaction, and effectiveness by modeling the management of large migration flows. These recommendations are justified and can serve as a basis for future policies and strategies.

The doctoral student has applied an adequate scientific methodology, which includes theoretical analysis, scenario planning, comparative analysis, network analysis, process analysis, statistical methods (including the use of data presented in the figures), documentary analysis, systematization, and generalization. The use of a combined approach allows for a comprehensive and in-depth study of the topic.

The set goal and tasks have been fully completed. The dissertation succeeds in presenting a complete picture of the modeling of management in large migration flows and the evaluation and examination of the circumstances that caused these processes. It aims to create a set of measures and scenarios to counteract threats. The study is aimed at researching and managing the key factors and driving forces of large migration waves. By modeling the management, the doctoral student creates propositions for predicting the development and threats in the long-term time horizon with a view to formulating adequate strategies and making prospective decisions in regulating large migration waves.

4. Evaluation of scientific and scientific-applied contributions.

The dissertation is an original scientific study that has many merits and possesses a number of scientific and scientific-applied contributions, the most important of which are listed below:

- An original definition of the concept of „large migration flows“ has been derived, which is related to the topic of the dissertation and takes into account the specific needs of states for such a definition. Definitions of key terms have been proposed, such as „modeling of management in large migration flows“, „strategic decisions for the management of large migration flows“, and others;
- Foreign experience in counteracting and managing migration flows is presented and arranged, highlighting the good practices of different countries;
- An improved and enhanced methodology for counteracting the negative consequences of large migration flows in Bulgaria has been developed, along with ideas for improving the policy for combating irregular migration;
- A conceptual model has been developed by studying the approaches to researching large migration flows, which will help ensure the security of the population of Europe and Bulgaria and the rapid introduction of new measures that have not been applied so far to deal with threats. A suitable approach based

on modeling has been chosen, which provides a conceptual model with unobserved variables. The model has been modified for the needs of migration research. The model was applied with the selected data, and the statistical significance of the proposed hypotheses in the model was established. On this basis, the strength and direction of the influence of the studied socio-economic factors were analyzed;

- A proposal has been made to build an innovative, secure information solution for collecting, sharing, and analyzing data on large migration flows—an information database, a national-level register. The goal is to build strategic knowledge about migration waves, which will contribute to the implementation of a sustainable policy at the European and national levels;
- Recommendations have been made for creating opportunities for qualification and requalification of authorities and administration regarding actions in the presence of uncontrollable migration threats.

5. Evaluation of the publications on the dissertation.

The candidate's publication activity meets the requirements of the law and should receive a high evaluation. The provided publications are on the topic and significantly exceed the minimum requirements.

6. Evaluation of the abstract.

The abstract gives a good idea of the goals, object, subject, content, and results of the study. It correctly reflects the scope of the study.

7. Critical remarks, recommendations, and questions.

I recommend that the developed conceptual model for the management of large migration flows be periodically evaluated and adapted, which will inevitably lead to the improvement of the proposed conceptual model.

Regarding the institutions and organizations involved in migration control, the specific need of each country for an institutional framework that it uses can be outlined in more detail. This will add new and different mechanisms for exercising control and will enrich the author's knowledge on the topic.

The complexity of the topic is very complex, and it would be difficult to find a solution to the problems related to the improvement of a highly politicized area, such as the

control of large migration flows, which the author should take into account.

The critical remarks made above do not affect the stated merits of the work and do not change my entirely positive impression.

8. Conclusion.

The dissertation of Tsvetomira Todorova Penkova, „Modeling of Management in Large Migration Flows“, represents an original scientific study with scientific and scientific-applied contributions and is distinguished by many merits. It testifies to the author's ability to conduct a scientific discussion and should receive a positive evaluation. The study is in-depth and well-argued. Numerous sources have been studied, including current ones in the field.

The developed methodology and model can be successfully used to prepare and implement management decisions concerning state policy in the field of migration management. The dissertation has both theoretical and practical value for the application of the conceptual model at the level of structures dealing with illegal migration and its consequences.

The doctoral student knows the problem under consideration and has applied modern methods in seeking its solution. The doctoral student also has the necessary knowledge and skills to independently perform scientific research.

Taking into account the scientific achievements, the strengths of the work, and the recommendations directed at the author's work, I give it a positive evaluation. I recommend that the esteemed Scientific Jury accept the work as meeting the requirements of the Law for the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Rules for its application, as well as the specific requirements of UNWE, and to award Tsvetomira Todorova Penkova the educational and scientific degree „doctor“ in professional field 3.8. Economics, scientific specialty „Economics and Management (Economics of Defense and Security)“.

Sofia

08.08.2025

Reviewer:.....

(Assoc. Prof. Dr. Noncho Dimitrov)